

สรุปสาระสำคัญโครงการฝึกอบรมวิทยากรระดับพื้นที่ด้านการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

หลักสูตร “การพัฒนาเจ้าหน้าที่ พต. เป็นมิสเตอร์เกษตรอินทรีย์กรมพัฒนาที่ดิน

ร่วมกับ มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย”

วันที่ ๒๒ – ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๘

โดยเข้าร่วม ณ โรงแรมไมด้า แกรนด์ ทวารวดี อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

จัดโดย กองวิจัยและพัฒนาการจัดการดิน กรมพัฒนาที่ดิน

๑. เกษตรอินทรีย์ คือ อะไร และทำไมต้องเกษตรอินทรีย์

เกษตรกรและการเกษตรกรรม เป็นอาชีพที่อยู่คู่คนไทยมาอย่างช้านานจนกลายเป็นรากฐานของสังคมไทย การปลูกพืชพันธุ์ต่าง ๆ เป็นการผลิตของคนส่วนใหญ่ วิถีชีวิตของคนเพาะปลูกและทำอาชีพเกษตรกรจึงเป็น พื้นฐานที่สำคัญในการเสริมสร้างสังคม วัฒนธรรม การปกครอง การกินอยู่ ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนการ แสดงออกต่าง ๆ ของคนในประเทศและรวมไปถึงเรื่องของการค้า เศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนั้น เราจึงต้องดูแลให้อาชีพเกษตรกรอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคงในอาชีพของเขาและในยุคสมัยที่เทคโนโลยี นวัตกรรมและสิ่งต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลและบทบาทในการทำอาชีพของเกษตรกร ไปจนถึงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและ การทำงานไป เช่น จากการใช้ควายไถนา เปลี่ยนมาใช้เครื่องจักร, การใช้ปุ๋ยและสารเคมี, การใช้เทคโนโลยีควบคุม การปล่อยน้ำและอื่น ๆ อีกมาก ก็ยิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้าง พัฒนาและเรียนรู้สิ่งเหล่านั้นให้วงการ เกษตรก้าวไกลให้ทันโลกและนำมาประยุกต์ใช้ในวงการเกษตรของไทยให้ได้ แต่เทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยแม้จะ อำนวยความสะดวก แต่ด้วยปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ทั้งเรื่องที่ดิน, ต้นทุนการผลิตที่มากขึ้น, ภัยพิบัติ, ภาวะ เศรษฐกิจ และอื่น ๆ ก็ทำให้ภาคการเกษตรนั้นมีแนวโน้มที่จะอยู่อย่างลำบากมากขึ้น จนเกษตรกรที่เป็นอาชีพหลัก นั้นอยู่อย่างลำบาก และมีแนวโน้มที่จะมีหนี้สินมากยิ่งขึ้น

เกษตรอินทรีย์

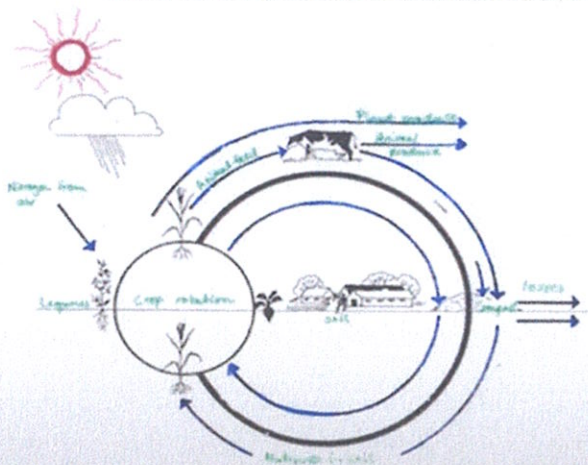
คือการทำการเกษตรด้วยกรรมวิธีทางธรรมชาติ โดยที่พื้นที่ที่ทำเกษตรนั้น ต้องไม่มีสารพิษ หรือสารเคมีตกค้างและ หลีกเลี่ยงจากการปนเปื้อนของสารเคมีทั้งทางดิน ทางน้ำ และทางอากาศ เพื่อความสมบูรณ์ทางชีวภาพในระบบ นิเวศน์และพื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามสมดุลของธรรมชาติให้มากที่สุด โดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ หรือสิ่งที่ ได้มาจากการตัดต่อพันธุกรรม และมุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีแผนการจัดการอย่างเป็นระบบในการผลิต ภายใต้มาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ได้ผลผลิตสูง อุดมด้วยคุณค่าทางอาหารและปลอดภัยสารพิษ ทั้งยังช่วยลด ต้นทุนการผลิต และสามารถประยุกต์ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติเพื่อคุณภาพชีวิต และสนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียง

ทำไมต้องเกษตรอินทรีย์

จากการใช้ทรัพยากรดินทำการเกษตรโดยไม่คำนึงถึงผลเสียของ ปุ๋ยเคมีสังเคราะห์ ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในแร่ธาตุและกายภาพของดินตามธรรมชาติ ทำให้สิ่งมีชีวิตที่มีประโยชน์ที่อาศัยอยู่ในดินนั้นสูญหาย และไร่ประสิทธิภาพ ซึ่งการที่ธรรมชาติขาดสมดุลนี้ถือเป็นเรื่องที่น่าเศร้ามาก ต่อกระบวนการเจริญเติบโตทางธรรมชาติ แต่เมื่อเกิดความไม่สมดุลขึ้นแล้ว จะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างต่อเนื่อง ผืนดินสูญเสียความสามารถในการดูดซับแร่ธาตุในดิน ทำให้ผลผลิตมีแร่ธาตุ วิตามิน และพลังงานชีวิตต่ำ เป็นผลให้เกิดการขาดแคลนธาตุอาหารรองในพืช เป็นสาเหตุที่ทำให้พืช ผลผลิตอ่อนแอ ขาดภูมิคุ้มกันโรค และทำให้เกิดการคุกคามของแมลง ศัตรูพืช และเชื้อโรคในพืช ซึ่งจะไปสู่การใช้สารเคมีฆ่าแมลงและเชื้อราเพิ่มขึ้น ทำให้ดินเสื่อมคุณภาพในที่สุด และในดินที่เสื่อมคุณภาพนี้ จะทำปฏิกิริยาเร่งการเจริญเติบโตของศัตรูพืชให้เจริญเติบโตแข่งกับพืชเกษตร และนำไปสู่การใช้สารเคมีสังเคราะห์กำจัดแมลงและวัชพืช

เป็นเกษตรอินทรีย์ได้อย่างไร

การจัดการธาตุอาหารที่สมดุลภายในฟาร์ม

1. ความเกื้อกูลกันของการผลิตพืช-สัตว์
2. ไม่เลี้ยงปศุสัตว์ที่หนาแน่นเกินพื้นที่
3. ปลูกพืชหลากหลาย หมุนเวียน ห่มดิน
4. ทำปุ๋ยอินทรีย์จากผลพลอยได้ในฟาร์ม

N- Cycle การหมุนเวียนธาตุอาหารในดิน

ไม่เผาทำลายอินทรีย์วัตถุในฟาร์ม ให้นำกลับมาเป็นปุ๋ยปรับปรุงดิน

TOAF PGS

การเกษตรปัจจุบัน สามารถปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์ได้โดยเริ่มต้นศึกษาหาความรู้จากมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ถูกกำหนดขึ้น ซึ่งเกษตรกรควรเริ่มต้นด้วยความสนใจ โดยศึกษาหาความรู้จากธรรมชาติ และเมื่อเริ่มปฏิบัติตามนี้แล้วก็นับได้ว่าก้าวเข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นเกษตรอินทรีย์ในระยะปรับเปลี่ยนเรียนรู้ และเมื่อได้ลงมือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่องตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ไม่นานก็จะสามารถเป็นเกษตรอินทรีย์ได้ ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับประเภทของการทำเกษตรอินทรีย์ที่จะผลิตขึ้นนั้น ซึ่งได้ถูกกำหนดไว้ในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แล้ว และหลักการสำคัญ คือการทำความเข้าใจเกษตรอินทรีย์ และมีความตั้งใจจริง มีความ

ขยันหมั่นเพียร โดยไม่ต้องคอยต่อปัญหาหรืออุปสรรค จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และประสบความสำเร็จได้ไม่ยาก เพราะเกษตรอินทรีย์เป็นเรื่องที่ทุกคนสามารถปฏิบัติได้จริง แล้วเกษตรกรเองก็สามารถขอรับการผ่านรับรองมาตรฐานจากภาครัฐจึงจะนับได้ว่าเป็นเกษตรอินทรีย์ที่สมบูรณ์พร้อม

หลักการผลิตพืชอินทรีย์

๑. พื้นที่ที่จะทำการเกษตรนั้นต้องไม่เคยทำการเกษตรเคมีมาไม่น้อยกว่า ๓ ปี
๒. พื้นที่ควรมีลักษณะค่อนข้างดอนและโล่งแจ้ง
๓. พื้นที่ต้องอยู่ห่างจากโรงงานอุตสาหกรรม
๔. พื้นที่ควรอยู่ห่างจากแปลงที่ใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี
๕. พื้นที่ห่างจากถนนหลวงหลัก
๖. พื้นที่มีแหล่งน้ำที่ปลอดภัยจากพิษ

มาตรฐานของเกษตรอินทรีย์

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ คือเกณฑ์ข้อกำหนดที่เกษตรกรผู้ผลิตจะต้องปฏิบัติตาม และหน่วยงานรับรองจะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจประเมินการผลิต และตัดสินใจในการรับรองฟาร์มที่ได้ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานนั้นๆ ปกติในการกำหนดมาตรฐานโดยส่วนใหญ่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์กลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้ค้า ผู้บริโภค รวมทั้งนักสิ่งแวดล้อม และนักวิชาการด้านต่างๆ จะมีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็น และตัดสินใจในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในแต่ละข้อ ความคาดหวังหรือการให้คุณค่ากับการปฏิบัติเกษตรอินทรีย์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละส่วนจะถูกตรวจสอบ และยอมรับหรือปฏิเสธโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ผลิตและผู้ประกอบการ เพราะผู้ผลิตและผู้ประกอบการจะเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดเหล่านั้น ดังนั้น มาตรฐานจึงเปรียบเสมือนหนึ่งเป็นกระบวนการแปลความคาดหวังและคุณค่าของเกษตรอินทรีย์ให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ ดังนั้น ข้อตกลงในมาตรฐานจึงเปรียบเหมือนเป็น “สัญญาประชาคม” ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ทำให้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มีสถานะเสมือนหนึ่งเป็น “ค่านิยม” ของเกษตรอินทรีย์ไปพร้อมกันด้วย

จะเห็นได้ว่า มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นภาพสะท้อนของสภาพการณ์การผลิตและการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ที่เกษตรกรได้พัฒนาระดับความสามารถในการทำการผลิตและแปรรูปให้ก้าวรุดหน้ามากขึ้น ดังนั้น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์จึงไม่ใช่มาตรฐานที่หยุดนิ่ง ไม่เปลี่ยนแปลง แต่เป็นสภาพการณ์ที่ยังสามารถมีการแปรเปลี่ยนได้ตลอดเวลา ตามสภาพการณ์ของการผลิตเกษตรอินทรีย์ ที่นับวันมีแต่จะก้าวรุดหน้าขึ้นไปเรื่อยๆ

ในที่นี้ จะขอกล่าวถึงข้อกำหนดโดยสรุปของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในบางเรื่องที่สำคัญ

๑) ระบบนิเวศการเกษตร

ระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ต้องเอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้ผลิตจะต้องดำเนินการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพและสภาพนิเวศท้องถิ่นดั้งเดิมไว้ เพื่อให้พืชพรรณและสัตว์ท้องถิ่น

สามารถมีที่อยู่อาศัยได้อย่างเพียงพอ นอกเหนือจากการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพแล้ว เกษตรอินทรีย์ยังจำเป็นต้องมีมาตรการในการอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างจริงจังอีกด้วย

๒) การปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์

การปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ควรเริ่มจากการมีแผนการปรับเปลี่ยนที่ชัดเจน โดยแผนการปรับเปลี่ยนดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับข้อกำหนดของมาตรฐาน โดยอาจจะปรับเปลี่ยนฟาร์มทั้งหมดเข้าสู่เกษตรอินทรีย์พร้อมกัน หรือค่อยๆ ปรับเปลี่ยนบางส่วนของฟาร์มเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ก็ได้ แต่ทั้งนี้ แผนการปรับเปลี่ยนจะต้องระบุถึงขั้นตอนและระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนฟาร์มทั้งหมดเข้าสู่เกษตรอินทรีย์ รวมทั้งการจัดแยกระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์และไม่ใช้เกษตรอินทรีย์ออกจากกัน ซึ่งในแต่ละมาตรฐานอาจกำหนดระยะเวลาของการปรับเปลี่ยนแตกต่างกันไป ซึ่งในช่วงระยะปรับเปลี่ยนนี้อาจใช้เวลา ๑๒ - ๓๖ เดือนขึ้นอยู่กับมาตรฐาน

๓) การผลิตพืช

ในระบบการปลูกพืช ควรเลือกปลูกพืชที่หลากหลายชนิดและพันธุ์ เพื่อสร้างเสถียรภาพและความยั่งยืนของนิเวศฟาร์ม นอกจากนี้ การปลูกพืชหลากหลายพันธุ์ ยังเป็นการช่วยรักษาความหลากหลายของพันธุกรรมพืชไว้ด้วย ในการสร้างความหลากหลายของการปลูกพืชนี้ ควรมีการปลูกพืชหมุนเวียน โดยมีพืชที่เป็นปุ๋ยพืชสดรวมอยู่ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชตระกูลถั่วและพืชที่มีระบบรากลึก โดยจัดระบบการปลูกพืชให้มีพืชคลุมดินอยู่ตลอดทั้งปี

๔) การจัดการดิน และธาตุอาหาร

การจัดการดินที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบเกษตรอินทรีย์ การปรับปรุงดินและการบริหารจัดการดินและธาตุอาหาร มีเป้าหมายเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ซึ่งรวมถึงการจัดการให้มีธาตุอาหารอย่างเพียงพอกับพืชที่เพาะปลูก และเพิ่มพูนอินทรีย์วัตถุให้กับดินอย่างต่อเนื่อง โดยการสร้างกลไกของการหมุนเวียนธาตุอาหารในฟาร์ม รวมทั้งการป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน และการสูญเสียของธาตุอาหาร ซึ่งการจัดหาแหล่งธาตุอาหารพืชนั้นควรเน้นที่ธาตุอาหารที่ผลิตขึ้นได้ภายในระบบฟาร์ม

๕) การป้องกันกำจัดศัตรูพืช

ในระดับฟาร์ม การป้องกันกำจัดศัตรูพืชในระบบเกษตรอินทรีย์จะเน้นที่การเขตกรรม การจัดการศัตรูพืชโดยชีววิธี และวิธีกลเป็นหลัก ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างสมดุลของระบบนิเวศการเกษตร ที่ทำให้พืชที่เพาะปลูกพัฒนาภูมิคุ้มกันโรคและแมลง และสภาพแวดล้อมของฟาร์มไม่เอื้ออำนวยต่อการระบาดของโรคและแมลง ต่อเมื่อการป้องกันไม่เพียงพอ เกษตรกรจึงอาจใช้ปัจจัยการผลิตสำหรับควบคุมและกำจัดแมลงศัตรูพืช ซึ่งกำหนดอนุญาตไว้ในมาตรฐาน

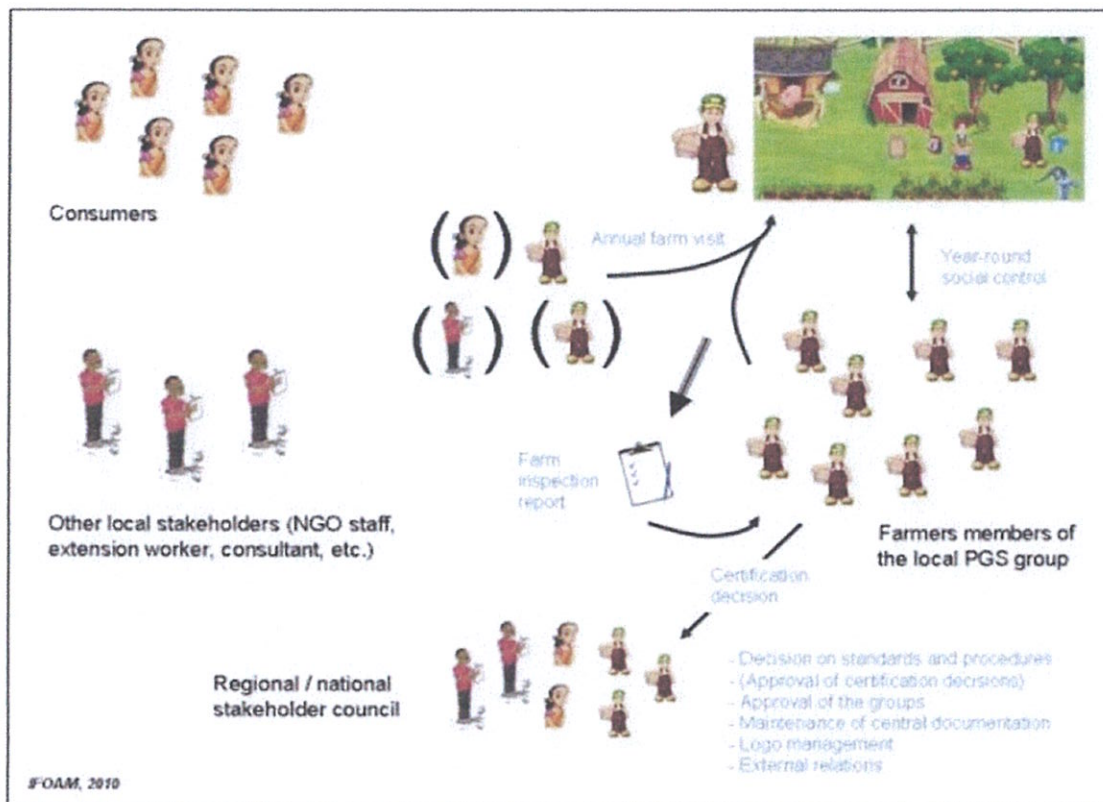
๖) การป้องกันมลพิษ การปนเปื้อน และการปะปน

ในระดับฟาร์ม เกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์จะต้องมีมาตรการในการป้องกันมิให้ดินและผลผลิตเกษตรอินทรีย์ปนเปื้อนจากมลพิษ และสารเคมีสังเคราะห์ทางการเกษตร ที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้ในระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งรวมถึงโลหะหนัก และมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชน รวมทั้งมีมาตรการในการลดการปนเปื้อน

PGS คืออะไร

“ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม หรือ พีจีเอสเป็นระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์โดยชุมชน การมีส่วนร่วม อย่างเข้มแข็ง และต่อเนื่องของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชน ภายใต้หลักการพื้นฐาน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การเป็นเครือข่ายทางสังคม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้” (IFOAM) PGS เป็นระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกรรายย่อยให้มีโอกาสเข้าถึงตลาดได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการบริโภคในประเทศ ด้วยการให้ ชุมชนมีส่วนร่วมกันในการจัดระบบการรับรองอย่างน่าเชื่อถือ PGS ที่เป็นที่ยอมรับของภาครัฐและผู้บริโภค

๑. PGS เป็นกระบวนการทางสังคมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ๔ กลุ่มหลัก มีโครงสร้างของระบบ PGS ดังนี้

ภาพที่ ๑ โครงสร้างของระบบ PGS

๑.๑ กลุ่มผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ PGS (กลุ่มผู้ผลิต พี จี เอส) เป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่มีการผลิต รูปแบบคล้ายกัน อยู่ใกล้เคียงกัน รวมกลุ่มทำ กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ และต้องการมีใบรับรอง บทบาทหน้าที่หลัก คือ การจัดการระบบและการขับเคลื่อนการตรวจและตัดสินใจให้การรับรอง

๑.๒ ผู้สนับสนุนในพื้นที่อาจเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชนหรือภาคประชาชน มีบทบาทหน้าที่เป็นที่ปรึกษา อำนาจ ความสะดวก ประสานงาน สนับสนุนงบประมาณ ช่วยจัดทำฐานข้อมูลกลุ่ม และเชื่อมโยงเครือข่าย

๑.๓ ผู้บริโภค หรือผู้ประกอบการ มีบทบาทหนุนเสริมกลุ่มผู้ผลิต เช่น ร่วมจัดทำตลาด ร่วมลงพื้นที่ และ เรียนรู้ร่วมกัน

๑.๔ องค์การจัตระบบ PGS มีหน้าที่จัดกระบวนการรับรอง เช่น การจัดทำคู่มือแนวทางปฏิบัติ PGS จัดทำเอกสารกลางที่จำเป็น เช่น แบบฟอร์มต่างๆ จัดทำหลักสูตรฝึกอบรม ตัดสินยอมรับการขึ้นทะเบียนกลุ่ม ตรวจสอบ และติดตามการใช้เครื่องหมายการรับรอง และประชาสัมพันธ์เชื่อมโยงเครือข่ายรับรู้ในวงกว้าง

๒. องค์ประกอบหลักของระบบ PGS ได้แก่

๒.๑ การจัดการระบบตามหลักการ PGS สากล ๖ ประการ (IFOAM PGS Guidelines, ๒๐๐๘)

๒.๒ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ที่กลุ่มใช้อ้างอิงเพื่อการตรวจรับรอง ได้แก่ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ระดับประเทศ (มกษ.๕๐๐๐, สหรัฐอเมริกา, ญี่ปุ่น) ระดับภูมิภาค (อาเซียน, สหภาพยุโรป) และระดับสากล (โคเด็กซ์, IFOAM) ซึ่งเป็นไปตามแนวทางเดียวกับหลักการของ COROS เพื่อการยอมรับและความสะดวกในการ สื่อสารการค้า

๓. หลักการจัดระบบ PGS เป็นหลักการที่ใช้ในการจัดระบบควบคุมกลุ่มผู้ผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐาน ได้แก่

๓.๑ การมีวิสัยทัศน์ร่วม (Shared vision) การจัดทำกลุ่ม PGS เน้นให้เกษตรกรมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการพูดคุย จัดทำ โครงการ ร่วมแสดงความคิดเห็น เป้าหมายการท าเกษตรอินทรีย์ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จนมี แนวทางพัฒนาร่วมกัน

๓.๒ การมีส่วนร่วม (Participatory) สมาชิกกลุ่มผู้ผลิต PGS ต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม การร่วม ประชุมอย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมกำหนด กฎ กติกา กลุ่ม การร่วมตรวจเยี่ยมฟาร์มเพื่อน การฝึกอบรม การร่วม สนับสนุนค่าใช้จ่ายกลุ่ม การวางแผนด้านการผลิตและตลาดร่วมกัน และร่วมกันสนับสนุนการพุ่มพักชุมชนและ สิ่งแวดล้อม

๓.๓ ความโปร่งใส (Transparency) เป็นการสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการควบคุมการผลิตให้ เป็นไปตามมาตรฐานของกลุ่ม เช่น ผู้ผลิต ต้องมีแผนผังฟาร์ม พื้นที่การผลิต ชนิดพืช สัตว์ ปริมาณการผลิตที่เข้าถึง และสามารถตรวจสอบได้ สำหรับกลุ่มผู้ผลิต ต้องมีโครงสร้างกลุ่ม การรับสมัครสมาชิก การตรวจและรับรอง มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม (ตามข้อ ๒.๒) ที่เป็นไปตามข้อกำหนดร่วม และบทลงโทษ หรือการมีระบบที่ ตรวจสอบได้ เช่น การใช้ระบบออนไลน์ รวมทั้งกลไกในการจัดการกับผู้ทำผิดกฎกลุ่ม ซึ่งทั้งหมดต้องกำหนด ตั้งแต่ต้นร่วมกัน

๓.๔ ความไว้วางใจ (Trust) มีการจัดเวทีพูดคุยกันอย่างสม่ ำเสมอในประเด็นดังกล่าวข้างต้น (ข้อ ๑-๓) จนมีมติร่วมกันในการขับเคลื่อนการผลิตเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐาน รวมทั้งให้ผู้ประกอบการหรือผู้บริโภคร่วม ตรวจสอบได้ หรือเยี่ยมฟาร์มของสมาชิกได้หรือการใช้เครื่องหมายรับรองร่วมกัน

๓.๕ ความสัมพันธ์แนวราบ (Horizontalty) สมาชิกทุกคนมีความเสมอภาคกัน ไม่มีอิทธิพลของผู้ใด ทั้งในกลุ่ม และนอกกลุ่มมีผลกระทบต่อการตัดสินใจให้การรับรอง เช่น ก าหนดการตัดสินใจให้การรับรองต้องเป็นมติ จากในที่ประชุมกลุ่ม หรือมีการการสลับเปลี่ยนหน้าที่กันเพื่อไม่เป็นภาระของคนใดคนหนึ่ง

๓.๖ การเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Process) กิจกรรมกลุ่ม PGS เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกมีกิจกรรม ร่วมกัน เช่น การกำหนดการประชุมร่วมกัน การร่วมตรวจเยี่ยมฟาร์มเพื่อนทุกครั้ง จะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เห็นแนวปฏิบัติของเพื่อน ทำให้เป็นแนวทางพัฒนาฟาร์มของตนเองได้เป็นอย่างดีรวมทั้งการพิจารณาผลการตรวจ ฟาร์มในที่ประชุมกลุ่ม ท าให้ผู้ผลิตเกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาฟาร์มของตนเองเข้าสู่มาตรฐานได้ง่ายขึ้น

๔. ลักษณะสำคัญของกลุ่ม PGS กลุ่มผู้ผลิต PGS เป็นองค์กรฐานราก (Grass root organization) เกิดจากการรวมกลุ่มผู้ผลิตและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียที่ต้องการพัฒนาเข้าสู่การท ำเกษตรอินทรีย์สร้างการเรียนรู้และความเข้มแข็งกับกลุ่ม และเพิ่มช่องทาง การตลาด จะต้องมีการวางระบบการควบคุมสมาชิกร่วมกันตั้งแต่เริ่มโครงการเพื่อใช้เป็นคู่มือปฏิบัติของกลุ่ม แสดง ความโปร่งใส เป็นกลาง และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน ๓ PGS เป็นกระบวนการทางสังคมที่ไม่มีสูตรสำเร็จ มีความเฉพาะของแต่ละพื้นที่ เป็นไปตามวิถีชีวิต วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคมของชุมชนนั้นๆ กรอบการปฏิบัติอาจแตกต่างกัน แต่ภายใต้หลักการเดียวกัน และสามารถควบคุมสมาชิกให้อยู่ในกฎ กติกาได้ โดยสมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมการจัดระบบ ดังต่อไปนี้

๔.๑ กำหนดข้อกำหนดเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม กำหนดเป็นภาษาสั้นๆ ง่ายต่อความเข้าใจของเกษตรกร โดยอ้างอิงมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (ตามข้อ ๒.๒) กลุ่ม PGS อาจกำหนดข้อกำหนดของกลุ่มเพิ่มเติมจากมาตรฐาน อ้างอิงตามบริบทสังคมหรือของกลุ่ม เช่น ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง มาตรฐานคุณธรรม

๔.๒ มีระบบการจัดการเอกสารกลุ่มที่เข้าถึงได้ โดยกลุ่มจัดท ำเอกสารตามข้อ ๑-๕, ๘ และสมาชิกแต่ละราย จัดท ำเอกสารตามข้อ ๖-๗ ดังต่อไปนี้ ๑) โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม กำหนดบทบาทหน้าที่ ชัดเจน มีบัญชีรายชื่อสมาชิก ๒) กฎ กติกา กลไกการรับสมัครสมาชิก เช่น การสัมภาษณ์ การผ่านการอบรม การเรียนรู้ร่วมกับกลุ่ม ๓) กำหนดการประชุมอย่างสม่ำเสมอ ๔) กำหนดรอบการตรวจฟาร์มและการตัดสินใจให้การรับรอง ๕) กลไกการจัดการสมาชิกที่ท ำผิดกฎ หรือบทลงโทษ ในกรณีต่างๆ ๖) สมาชิกแต่ละราย เขียนใบสมัคร และคำสัญญาที่ปฏิบัติตามมาตรฐานของกลุ่ม และตามกฎ กติกาของกลุ่ม ๗) สมาชิกแต่ละราย เขียนแผนและวิธีการผลิต เช่น แผนที่/แผนผังฟาร์ม ขนาดพื้นที่ ประวัติฟาร์ม ชนิดพืชที่ปลูก สัตว์ที่เลี้ยง ปัจจัยการผลิต ปริมาณผลผลิตต่อปี ๘) รายงานผลการตรวจฟาร์มประจำปี

๔.๓ มีผู้ตรวจประเมินฟาร์มมีสถานะเป็นเกษตรกรที่ท ำเกษตรอินทรีย์ด้วยกัน (Peer Review) เป็นหลัก และต้องได้รับการฝึกอบรม เพิ่มประสบการณ์ และพัฒนาดตนเองอย่างต่อเนื่อง หากในปีแรกๆ ยังไม่มีความช ำนาญ อาจเชิญบุคคลภายนอกที่มีความรู้เรื่องมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และการตรวจประเมินมาเป็นที่ปรึกษาได้

๔.๔ มีกลไกในการจัดการ ความโปร่งใส ความเป็นกลาง และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน เช่น ไม่ตรวจฟาร์ม ตนเอง หรือญาติพี่น้อง การเชิญเครือข่ายกลุ่มอื่นร่วมตรวจข้ามกลุ่ม สมาชิกผู้ผลิต และผู้บริโภค ร่วมตรวจประเมินได้

๔.๕ ฟาร์มทุกฟาร์มต้องได้รับการตรวจประเมินตามรอบที่ได้ตกลงกัน อย่างน้อยปีละครั้ง ขึ้นอยู่กับการ ประเมินความเสี่ยง และรอบการผลิต

๔.๖ การตรวจฟาร์มให้ใช้รายการตรวจประเมินฟาร์ม ที่ยึดตามข้อกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่กลุ่มใช้อ้างอิง
๔.๗ การตัดสินใจที่ได้รับการรับรอง โดยการนำผลการตรวจทุกฟาร์มเข้าที่ประชุมกลุ่มวิเคราะห์ร่วมกัน กลุ่มผู้ผลิต
ลงมติร่วมกันทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ๔.๘ ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบย้อนกลับหรือตามสอบได้

๕. การขึ้นทะเบียนผู้ได้รับการรับรอง และการจัดการใช้ตราสัญลักษณ์ logo seal องค์การจัดระบบต้องมีกลไก
กำหนดการขึ้นทะเบียนผู้ได้รับการรับรอง การติดตราสัญลักษณ์ กำหนด เงื่อนไขการใช้ การพักใช้และการเพิกถอน

๖. กลไกการยอมรับ

๖.๑ สร้างกลไกการยอมรับร่วมกัน เช่น self-evaluation เป็นแนวทางตรวจกระบวนการกลุ่มและ ประเมินองค์การ
จัดระบบตามหลักการ PGS ๖.๒ การตรวจเยี่ยมฟาร์มเพื่อน เป็นการเชื่อมโยงระหว่างภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้